

ŽILA.

Veseloigra v dveh dejanjih.

Spisal

Josip Marij Babo,

preložil

Jos. Cimperman.

Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.

V Ljubljani.

Natisnila „Národna tiskarna“.

1881.

O S O B E:

Grof.

Njega sin.

Zdravník.

Nevesta grofóva.

Ženske.

Sluga, v čedni domači obleki.

Nemi sluga.

Prvo dejanje.

Prvi prizor.

Zdravnik (vstopi. Sluga mu vljudno odkaže prostor, kder mu je počakati, potem otide v bližnjo sôbo, iz katere takoj pride grof). Grof.

Zdravnik. Na Vaše povelje, gospod grof —
Grof. Lépo Vam hvalo, ker ste ustregli moji prošnji. Izvolite sésti, kajti svoje stvari Vam ne morem takó hitro raztolmačiti. (Sédeta.)
Toda, ako imate sedaj kakšno nujnejše opravílo, ne zadržujem Vas, da greste in pridete pozneje.

Zdravnik. Ne, gospod grof, popolnem sem Vam na razpolaganje. Tudi mi je dejál sluga —
Grof. Da sem Vas prosil, obiskati me, kar brzo môči. Takó sem mu bil naročil. Upam, da oprostíte, kà sem toli nestrpen, ako Vam povem, da je mojega sinú življenje morebiti v nevarnosti.

Zdravnik. Je li bolán?

Grof. Bolán, in sicer takó bolán, da ne vém, če ste uže kedaj zdráviti imeli takšno trdovrato bolezen, za kakeršno hira moj sin. Najprej trebé poznati bolníka, zatorej Vam ga opišem. Ako utegnete meniti, da ga prezeló hvalim, ne morem pomagati. Govoril bodem istino, kajti mojega sinú življenje je združeno s srečo mojo.

Zdravník. Dovoljajte, gospod grof, da Vas o nečem povprašam. Nehčem se láskati. Poznate li svojega sinú toli natančno, da morete o njem poučevati zdravníka? V plemenitaših je to redka prikazen —

Grof. Žál, kà govoríte istino. V plemenitaših se često malo poznata oča in sin. Toda povsodi nij takó. Meni sploh pravíla plemstva niso zakon, temveč so naši obitelji merílo dobra svojstva meščanska: strogo čuvam nravnost in domačo srečo.

Zdravník. Prav takó, gospod grof!

Grof. Vém, da je prav, zató mi je Bóg dal sinú, kakeršnega mora dati jedino istemu očetu, katerega hče stvoriti najsrečnejšim. Uže otrok — toda, brzdati mi je rekóčnost srečnega očeta. — Mati je dojíla in negovala dete; očetu je bila samó skrb, da se nij razvádilo. Takó mi je vzrastel lep in čvrst dečák, živ kakor riba. V zdravem telesu se je razvíjal krepák duh, kateri

je koprnél zgólj za ónim, kar se mu je videlo vredno največih napórov človeških. V nekoliko letih, da skôraj nismo vedeli kedaj, razvíl se je nam brdáak mladenič. Celó iste vrtoglávosti mladóstne, v katere ga je zavájala preživa krí, bile so toli plemenite, da nigdar nisem znal, naj ga li bolj ljubim zaradi njega redú, ali zaradi njega nerednostij. Dorastal je vrhá in slednje jutro njega življenja je presezalo prejšnjega večera nádeje. A sedaj, ko ima dvajset lét — oh! (Težkó vzdihne.)

Zdravník. Ali prej nij bil bolán?

Grof. Nigdar. Celó o navadnih otróčjih boleznih bi on in jaz ne bila znala, da nam ženske niso pripovedovale o njih.

Zdravník. A kakó se imá sedaj?

Grof. Prav slabó. Vstaja zgodaj, napravi se in otide. Pri obedi govórí le za silo, smeje se časih, kakor solnce iz-za dežévnega oblaka, tóžeb ni čuti od njega, niti je videti pri njem sólz. Vsa veselost mu je minula, vedno vpíra kálni svoj pogled v tlà, in sploh je podobnejši mrtvecu, nego li živemu človeku, zgólj v tem je razlika, da še nij pokopan.

Zdravník. Bolezen je res huda, vender nova nij.

Grof. Najhújše je pak še, ker nehče pri-trditi, da je bolán, celó tudi ne, kà je otožen.

Zdravník. Je li uže dolgo bolán?

Grof. Malo ne dva meseca.

Zdravník. Je li prej rad samotáril?

Grof. Gospod, zdí se mi, da me niste do dobra razuméli. Kakó li bi mladenič, kakeršnega sem Vam popisal svojega sinú, mladenič, zdrav na duši in telesi, pôšten in blag, izvrstno izobražen, próst in imejóč milijon goljdinarjev, ter poleg vsega dobrega očeta za prijatelja, kakó bi se takšnemu bilo možno čutiti osámljenemu?

Zdravník (se nasmehne). Res, to se težkó umeje; vender, morebiti je kakšna tajna strast —

Grof. Strast? Njemu je od nekđaj bila strast dobrodélnost in veselóst, s katero je izpodžígal vsako družbo. A sedaj se je izpre-ménil. Rad odaren je sicer še bolj, nego li je bil prej, toda brez sočutja, kakor človek, čegaver misli se vrté o bližnji smrti.

Zdravník. Jaz menim, da je zaljubljen.

Grof. Zaljubljen? Oj, naj bi le res bil, bodi si v kakšno gospodično ali tudi deklè nižjega stanú, ali — Bog mi grehe odpústi! — če je celó zloglasna ženska. On je takó pôšten, da vse poboljša, kar je njegovega. Saj se mu nij bati nikogar, razven Bogá!

Zdravník. Zná li on te Vaše misli?

Grof. Zná. Koli kratov sem ga prosil — prav prisrčno in dobrohôtôno prosil — naj se vender zaljubi, kakor in kder mu drago. Menite li, da me je ubogal? Prosil me je in prosil, ter pregovarjal, dôkler se nisem njemu na ljubáv zaljubil sam.

Zdravník. To je čudo!

Grof. Vi se zopet oženíte, mi je dejál; Vaša leta — imam jih stoprav 46 — Vaše okólnosti, Vaša in moja sreča tega zahtevajo. Iskal sem si neveste in jo našel. Prišla je k meni, in od tačas vabim v hišo najlepših deklét, da bi se vzbudila sinu slà, toda zamán. Njega bo-lezen zavéra mojo ženítev.

Zdravník. Kedaj morem z njim govoriti?

Grof. Takoj, gospod. A prej grém jaz do njega, kajti — mislite si, v kakšni zadregi sem — on nehče biti bolán, in vender je takó bolán! Toda sedaj stopim k njemu, ter mu dokažem, kakó slab je. Da se nama le podá, potem bode vse drugače. Nij li res, zlati, (poljubi ga), dragi gospod doktor? (Otide.)

Drugi prizor.

Zdravník (sam).

Izvrsten mož! Toda kar mi je povedal o svojega sinú bolezní, zdravníku nij dovolj. Kakšen sluga njegov bi morebiti boljše rešil to zagonétko. Poskusimo! (Odprè vrata in pogleda po drugi sôbi vkrog.) Hej! Pst! (Migne s prstom.) Smém li prositi? Samó jedno besedo!

Tretji prizor.

Zdravník. Sluga.

Sluga. Česa želite, gospod?

Zdravník. Bi li ne mogel govoriti sè stréžnikom mladega gospoda grofiča?

Sluga (nasmihajóč se.) Mladega grofiča? Oprostíte, ako dvojim. Mi sluge imamo nekoliko časa uže navado, da nazivamo starim gospodom sinú, a mladi gospod rékamo očetu. Najprej nam je bila to zgolj šala, ali sedaj smo se je takó privadili — oprostíte — —

Zdravník. Jaz menim sinú.

Sluga. A takó, zatorej starega gospoda!
Jaz sam imam čast biti njemu sluga.

Zdravník. Uže dolgo?

Sluga. Moj Bog, odkar svet stojí! Skupaj sva rastla. Moj oča je bil grofóvski oskrbník, in mi je umrl še otroku. Vzel me je k sebi mladi gospod — to je oča — da vzgojí staremu gospodu — namreč sínu — dobrega prijatelja in služabnika.

Zdravník. Povedite mi, zakaj nazivate očeta mladim, a sinú starim?

Sluga. Pst! Tiho! Oprostíte. Ta naslova nista baš pravílo, in nij trebé jih proglašati. To je le nekaka domača šala, kakor ima vsaka gospôda svoje priímke. Toda kde imá to nazivanje svoj kóren? Oprostíte, v tem, ker moj gospod — namreč sin — nekaj časa uže misli in dela, kakor oslabèl starec, a mladi gospod — to je oča — vedno kaže veselo in dobrovoljno lice, ter bi še dobrovoljnejši bil, da mu nij sin takšen Púst. Grofiču je zopern vsak ženski obraz, oča — mej nama ostani — je zaljubljen, kakor petêlin!

Zdravník. Oča?

Sluga. Oča, oča; grof. A saj je tudi lahko, njega nevesta je lepa in dobra. In vender je

človeku težkó, izbirati si v gospodičnah, katere skôraj slednji dan prihajejo k nam. To so Vam stvarce, kakor táščice. Sline mi tekó, ako se pri obédi oziram po njih nežnih pléčih. Vender, mislite li, da se moj gospod zmeni za katero? Kakor lesén hodi mimo njih!

Zdravník. Res čudno!

Sluga. Kakor lesén, pravim. Nič se ga ne prime. Samó nekoč, ko je mislil, da ga nihče ne vidi, sem zapazil, da je jedno gospodičin, gredóčo mimo njega okna, skrivaje prsrčno pozdravil in pogledal proti nébu, takó nekako. (Pokaže.)

Zdravník (radoveden). Katero neki?

Sluga. Oprostíte, tega ne znam. Bilo jih je kacih pet, ki so stopícale zapóred po drevorédi. Jaz sem stal daleč od okna, ter jim videl le v hrbet.

Zdravník. Prihajejo li te gospodične še k Vam?

Sluga. Malo ne vsak dan. Prijateljice so bodoči grofici.

Zdravník. Kedaj je bilo to?

Sluga. Kaj?

Zdravník. Kar je stvoril Vaš gospod takó! (Stvorí kakor je prej sluga.)

Sluga. Kedaj? — Oprostíte, dneva ne znam, vender, tedaj se je pričelo njega života-renje.

Zdravník. Takó? — Dobro, hvalo Vam.

Sluga. Želíte li še česa?

Zdravník. Zahvaljujem se. (Sluga otide.)

Četrty prizor.

Zdravník (sam).

Resníčno, zaljubljen je. Toda v kôga? To se vpraša. — Zdravníku bode tú malo pôsla, a tem več psihologu. Da bi mi povedal sam, bode šló težavno, ako smem ukrepati iz tega, kar sem čul, toda še težavnejše utegne biti, da izvem tajnost drugim pótem. — Tú ne pomaga Recipe! (Hodi zamišljen gôri in in dôlu.)

Peti prizor.

Zdravník. Grof.

Gro f (prihaje, ter si mane vesel rôci). Dobro! Izvrstno! Ujéli smo ga! Naredil sem ga bol-

nega. Govoríti želí z Vami. Takoj pride. Sedaj, prijatelj dragi, pomislite, kakó ga potípljete do živega. Vi ste moj prijatelj, moj domači zdravník; dám Vam tisoč goljdinarjev na leto, in dva moja konja sta Vam na razpolaganje.

Zdravník. Gospod grof —

Grof. In kadar moj sin ozdravi! O Bog, kakó vesel sem, ker imam dovolj novcev, da Vas poplátim. Kakó dolgo, menite, bode trebé ga zdraviti? Osem ali deset dníj? Kaj?

Zdravník. Najprej mi je videti, ako mi je pričeti, in kedaj. Kadar zvém to, ozdravim ga takoj.

Grof. Takoj? — Takoj, pravite?

Zdravník. V jedni uri.

Grof. Zlódej, to bi vender bilo — Ljubi Bog, potem se kar jutri lahko ožénim!

Zdravník. Gospod grof, jaz hodim v svoji umételnosti časih posebnim pótem, kar se morebiti smešno zdí mnogokomu, kdor ne pozná mojih razlógov.

Grof. Čul sem o tem. Ali Vi ozdravite mnogo najhujših boleznij, zatorej ste najboljši zdravník, in Vaša metoda je najboljša.

Zdravník. Tega zaupanja potrebujem. Bi li ne mogli Vi, gospod grof, urediti stvar takó, da bi v tem, ko se jaz pogovarjam z gospodom sinom,

morale iti vse gospodične, katere navadno zahajejo k Vam, skozi to sôbo, toda po sámem?

Grof. Vse gospodične?

Zdravník. Navadne obiskovalke.

Grof. Skozi to sôbo?

Zdravník. Ali drugo, kder bodeva z bolníkom.

Grof. Treba li tega v ozdravljenje?

Zdravník. Morebiti. A zgoditi se mora takó, da Vaš gospod sin ne bode znal, kà sva midva sporazumljena.

Grof. E, v kleščah sem! Prositi mi jih je — a kakšen vzrok naj navêdem? — (Pomišljujóč.) Takó je. Smo uže na trdem. Tú notri (pokaže proti stranski sôbi) so nakupíčena darila za mojo nevesto. Pozíval bodem gospodičin, vsako posébe, naj mi svetujejo, kaj izbêrem. Radé me uslišijo, saj znajo, kar je njim najbolj po všeči, to dobodo same, ako se le nahaje in duplo.

Zdravník. A nevesta pride tudi?

Grof. Se vé.

Zdravník. Toda kakor druge, po vrsti; na primer tretja.

Grof. Prav, številka trí. Ha, ha! številka trí! Vesel sem.

Zdravník. Dobro.

Grof. Povédite mi vender, preljubeznívi gospod doktor, kaj ukrépate? Mérite li na zaljubljeno srcé? Ljubi Bog, zeló se varate! Kakó bi zbôlel človek zaljubljen, bogat, svoj gospod? Gledite mene; sem li bolán?

Zdravník. Nikakor ne.

Grof. Ljubezen zatorej nij ta bolezen. A sedaj prihaje. Jaz grem, da urédim stvar. Naj tudi ne pomaga, vender spravi morebiti mojega sina v sméh. In ko se prvič zopet od srca zasméje, pôtlér lahko nama delo! Dobro, gospod doktor, dobro! (Otide.)

Šesti prizor.

Zdravník. Sin.

Sin (klonivši se). Žál mi je, kà ste se potrudili zaradi mene.

Zdravník. Tem bolje, gospod grof, ako Vam je ta mali trud nepotreben. Meni plačilo je čast, Vas spoznati.

Sin. V tem oziri Vi gotovo nimate nikačega dobička. Moje okólnosti so zeló posebne. Moj oča — pod solncem mu v dobrosti nij jednacega — smatra me uže nekoliko časa bolnim,

ker se po njega mislih ne morem veseliti življenja, kakor on želi in — kakor sem se ga.

Zdravnik. Veseli ste bili, a sedaj niste?

Sin. Takó je. Brez vse bolezní izpreminjamo počasi svoje nazore in svoja čujstva. Kaj bi tudi bilo vse naše učenje, če ne stopamo više v svojem izpoznavanju, in da nas vedno kratkočasijo stare igrače?

Zdravnik. Dovolíte mi opomniti, da se takšen dušen prôrod ne izvrši tako naglo, kakor mutacija moškega glasú. Spominam se, gospod grof, da sem Vas pred nekaterimi meseci često videval. Kakó čvrsto in po konci ste se nosili, kakó cvetóče je bilo lice, kakó živahno in veselo ste gledali krasni božji svet!

Sin. Se li vidim Vam sedaj drugačen? Nij čudo. Tedaj nij želel nihče zdraviti me.

Zdravnik (šalivo). Oj, gospod grof, takšna rezkóst me ne oplaší, to spada v Status morbi. Pripétilo se je uže v kacíh posebnih slučajih, da mi je pritisnil bolník zaúšnico.

Sin. Dobro plačujete, kar je res, je res.

Zdravnik (smijóč se). Sè zdravníkom se nij pregovarjati! Vender, brez šale, gospod grof! Verjemíte mi, mladi mož, da vse bogastvo dovtipa in filozofije ne more prikrívati sledú, kateri je zaznamovala priroda v Vaših očéh. Svojega očeta

morebiti premotite, zdravníka ne. Izvòr Vaši bolezni je tajna tožnost. Ker ste hteli zatíratí jo, pokvaril se je vës stroj, in lehkó se Vam popolnem vniči.

Sin. Hm, mislimo si, da je takó; kakšna kvara bi tudi bila na tem?

Zdravník. Takó govori filozof. Toda — A sedaj se izogíbljimo vsega nemira. Dovolíte, gospod grof! (Prime ga za róko in mu potiplje žílo. Skôro pride jedna gospodičin, ter gré preko odra v sôbo, omenjano v 5. prizori. Mejsobojni obièni pokloni. Jedva otide gospodična, poprime zdravník zopet grofièevo róko z vidno, toda ne pretirano naglostjo.)

Sin. Kaj menite?

Zdravník. Niè posebnega. Vajen sem, da opazujem bítje žíle v različnih hipih. Vam li to ne bode nadležno, gospod grof?

Sin. Ne. Rad podajem rokó poštênemu móžu.

Zdravník. Hvalo! Mislite li, gospod grof, da morem biti vreden Vašega zaupanja?

Sin. Mislim. A vérujte mi, v sveti Vam nimam česa zaupati! (Druga gospodična pride itd. kakor zgoraj.) — Žíla, kolikor jaz vém, ne nanznanja, nego hitrost krvnega pretakanja.

Zdravník. In red, sicer niè.

Sin. In kaj potem?

Zdravnik. Se vé, le nekaj.

Sin. Ste li uže našli to „nekaj“?

Zdravnik. Še ne.

(Opomnja. Kar je v oklépicah, govori zdravnik tipajóč žílo. Kolikor kratov stopi gospodična v sôbo, izpustí zdravnik róko grofičovo.)

Sedmi prizor.

Nevesta grofóva pride in gré istim pótem, kakor prejšnje gospodične. Samó mimogredóč rêče:

Nevesta. Kakó se imate?

Sin. Dobro, hvalo.

Nevesta. Služabnica pokorna! (Otide.)

Sin (kloni se globóče).

Zdravnik (močnejše potíplje grofičovo žílo.

— Po kratki stanki, z vidno pozórnostjo žílo tipavši, pokaže zdravnikovo lice, ne dà bi grofič zapazil, kà je našel, česar išče. Spozabi se celó in vsklíkne): Ha!

Sin (izmakne mu rokó.) Kaj je to?

Zdravnik. Nekaj. — Vi ste hudí, gospod grof?

Sin. Vraga, kakó bi tudi ne bil? Ne stojiva li tú, kakor sijála na trgi, da se mimohodéče gospodične vzgledujejo o zanimivem tipanji žile?

Zdravník. Hm! Midva in mimohodéče ženske — razven številka tri — se nismo dosta brigali drug za drugega. Tudi nij videla nobena gospodičin, kaj počenjava.

Sin. Je li uže dosta?

Zdravník. Prvega dejanja takoj.

Sin. V drugem, prosim, izpustite moj nálog.

Zdravník. Jaz nisem pisatelj. — Priroda, gospod grof, ta dobra, blaga mati smeje se vsej človeški umételnosti, ako se jej hče protiviti. Dejali ste, da mi nimate v sveti česa zaupati; svoje prijateljstvo hčete nêsti v grob. Ukreníli ste za trdno, da molcé trpíte in žrtvujete svoje življenje čujstvu dolžnosti. Čudom se Vam čudim, plemeniti mož! Čul sem razločno Vaš notranji glas, a moško Vam obljubljam (seže mu v róko), da, ali pomagam, ali — molčím! (Otide.)

Osmi prizor.

Sin (sam).

(Poslednje besede zdravnikove so ga zeló geníle.) Kaj je bilo? — So li me izdali? Je li tipanje te nezveste žíle vničílo moj ukrèp; sem li brez uspeha toli in takó dolgo trpel? Ne morem li z vso svojo modrostjo biti gospod svoji krvi? — Oj, gotovo zná vse! — Ta vražji vihár v mojih prsih, ko sem vglèdal njo, morá l mu je tajnost odkriti! — In ti, zlati, ljubi, dragi moj oča, ako ti zvéš, da jaz, zmija, mrèm za tvojo nevesto, toli drago srce tvojemu! Oh, res bi bilo strašné! Sam sem mu nasvétoval to zvezo, katero proklinjam! Meni, meni ima biti hvaležen za svoja nebesa, ki so meni izpremenila se v pekel! — Ne, jaz hčem molčati in tajiti! In ako ta izdajska krí še kedaj takó glasné priča proti meni, postavim jo na láži in rajši jej zaprèčim krogotók, nego li skalím srečo takšnem očetu! (Otide.)

Drugo dejanje.

Prejšnja sôba.

Prvi prizor.

Grof (nepotrpežljivo čakajóč)

E, e, gospod doktor, to nij lepó! Odití kar brez vsega poslovíla! — Takšni so zdravníci! Ako so kaj vredni, ravnaajo z nami, kakor s pastirji; če so ničevvedci, se nam klanjajo in dobríkajo do grôba.

Drugi prizor.

Grof. Sin njegov.

Sin. Dragi oče! (Hče grofu poljubiti rokó, a ta ga objame.)

Grof. Ljubec moj! Kakó ti je doktor po volji? Misli si, kar odšel je, meni nič, tebi nič. A poslal sem trí sluge za njim.

Sin. Čemú? Kaj morete zvedeti od njega? Budalosti, nič družega! Toda odkritosrčno Vam povem, ljubi oče, da se res čutim bolnim, odkar je odšel zdravnik.

Grof. Ha, ha! Ujeli smo ptiča!

Sin. Čutim, da mi je potreben drug vzduh, da bi me ozdráviló samó drugo podnébje. Tú mi nij živeti.

Grof. Joj! ti želiš potovati?

Sin. Želím.

Grof. Kedaj?

Sin. Danes.

Grof. Naj grém jaz s toboj!

Sin. Vi se šalite.

Grof. Ne, ljubi sinko. Pomisli, kaj mi je početi brez tebe? Da ni tebe pri meni, vesel bi ne bil življenja, niti ne tožen ob smrti.

Sin (zeló ginen). Želíte li, da ostanem pri Vas? Samó besedo —

Grof. Želím — vse želim — in nič! Želím, da pótuješ, ako se ozdráviš; želim, da ostaneš domá, ker to mene vzdržuje zdravim. — Pótovaj, dragi sin, pótovaj!

Sin. Takó ne, ljubi oče! To mora biti vam drago.

Grof. Sam svoj gospod si, saj znaš. Moj sin in prijatelj, to — hvalo Bogú — tudi znaš. A jaz znam, da ti ne bode môči dolgo biti brez mene. Kajti kôga imava sicer v svojo srečo, nego jaz tebe, in ti mene?

Sin. Vi ste zabili tretje osebe, ljubi oče?

Grof. Svoje neveste? Bog védi, pri tebi in o tebi je lahko zabim. Ti ne véš, ljubec moj, kakó je to deklè kupilo moje srcé? Sem ti li uže pravil?

Sin (molčí).

Grof. Povédi, sem ti li uže pravil?

Sin. Niste.

Grof. Mej nama ostani, jaz menim, da sem se jej prikupil najbolj s tem, ker sem tvoj oča. Takó rada se je pogovarjala o tebi, takó prisrčno in takó ljubeznívo, da sem bil srečnejši oča, nego ljubíteľj. Čuj, ta prisrčnost mi je nad vse odkrila nje blago dušo.

Sin. Oj, zlati moj oče! Vi bodete zeló srečni — popolnem srečni!

Grof. Na pol ne brez tebe. Na ženítev sedaj nij misliti, kajti grofica je dejala, da počakamo, dôkler se vrne tebi zdravje in veselje.

Sin. Bog se smiluj! Kaj hčem jaz? Nij li čudno, da imajo biti zdravje ali muhe tretje osebe Vaši sreči uvèt?

Grof. Tretje osebe! Tretje osebe! Menim, ako se govori o sreči te hiše in tega srcá, nisi ti tretja oseba. — Tretja oseba!

Sin. Ne, ne. Znam, da sem v dobrem tem očetnem srci drugi!

Grof (pritisne ga k sebi). Bliže, dečko! Prvi si! Primus! — Béži, tvoja tožnost se me prijemlje. Takó tesnó mi je vkrog srcá — Bog mi odpusti! — da bi se skôro lahko jokal! — — S kratka: pótovaj, ostani, stvóri, kar ti drago. Kar je po volji tebi, je tudi meni.

Sin. Smém li poljubiti v slovó to dobrostno rôko?

Grof. Kaj? Uže sedaj? — — Kam si namenjen pótovati?

Sin. Mislím, da — v Pariz.

Grof. E, za tija imam nekoliko važnih naročil. Bi li ne htel počakati jedno ali dve uri?

Sin. Morebiti pojdem prej v Neapolj.

Grof. Ljubi Bog, tem bolje. Tija mi ponesesh tri pisma.

Sin (klonivši se). Pričakujem Vaših ukazov. (Otide.)

Tretji prizor.

Grof (sam.).

Hm! — Kaj sem si na dobíčki? Jedno, morebiti dve uri, in vrhu tega mi je pisati pisma. Oj ljubi Bog! Velik križ imam s tem človekom! In ne smém mu pokazati, kakó zeló mi grení življenje, sicer ga spravim popolnem iz úma!

Četrty prizor.

Grof. Sluga.

Sluga. Doktor takoj pride.

Grof. Takó?

Sluga. Dobil sem ga domá. Tam se sučejo! V treh dneh bode imel poroko.

Grof. Res? (Záse.) Mož nima melanholičnega sinú! — Počakaj ga tú, in naznani mi, kadar pride. (Otide v stransko sôbo.)

Sluga. — Čudo! Prej mi je vêlel: tâci po doktorja, tâci! — A sedaj: Takó? — Takó? — Gospôdska milost in ptičje petje, hitro minó kot vzpomladánje cvetje!

Peti prizor.

Zdravnik. Sluga.

Sluga. Potrpíte nekoliko! (Otide v stransko sôbo.)

Zdravnik. — Dobro. Kar mislim, stvorím. Zvitosti je tú trebé. Dobri mož ima najprej spoznati, kà je takšen slučaj sploh mogoč, predno zvé, da se tiče njega samega. Morebiti mi dá sam orožje, da premagam njega strast. Morebiti —

Šesti prizor.

Grof. Zdravnik.

Zdravnik. Oprostíte, gospod grof, da Vam nisem takoj poročal o bolezni Vašega sinú. Ta slučaj je takó poseben, in bilo mi je toli premišljati —

Grof. Žal mi je za Vaš trud; a saj ne bode nič pomagal. Sin mi odpótuje.

Zdravnik. Nesrečnik!

Grof. Kaj? Kaj? Nesrečnik? Zakaj je nesrečen? Sam meni, da okréva, ako pride na drug vzduh.

Zdravnik. Nu, ako to upa, srečen mu pot! Pokopljejo človeka povsod.

Grof. Pokopljejo? Ljubi Bog! Gospod doktor, Vi človeku vzbujate smrtni strah, namesto da bi zdrávilí. Govoríte! Kaj se to pravi: pokopljejo?

Zdravnik. Bolezen Vašega dobrega sinú je zeló opasna.

Grof. Kaj mu je? Poznate li njega bolezen?

Zdravnik. Odkar sem zdravnik, nisem še pri nobenem bolníki takó gotovo in določno znal, kaj mu je, nego li pri Vašem sini. Toda, ker hče pótovati, nimam jaz tú kaj opraviti, in Bogú hvalo, da pótuje!

Grof. Zatorej: umejem. Vi menite, da je njega bolezen neozdravljiva.

Zdravnik. Sploh se laže ozdravi, nego li náhod; ali v posebnih okolnostih — (Zmaje z ramenima.)

Grof. Povédite mi vender vse. Kakó se nazívlje ta bolezen slovenski?

Zdravník. Ljubezen.

Grof. Vender le —

Zdravník. Ljubezen. Ne v vsakdanjem galantnem zmisli, nego močna, burna, kakor je priroda vzbudila to strast, ki vzdržuje svet. Najbrž je to prva njega ljubezen, kajti samó takšna prodíra takó oblastno in neizbrisljivo v najskrivnejše srčne prostore. Mladega človeka, telesno in dušno takó krepkega in plemenitega, povzdigne takšna strast lahko na vrhunec blaženstva, ali ga pahne v grob, ali — če je trden kakor skala — zmêde mu glavó!

Grof. Ubogi moj sin! — In Vam nij povedal imena svoje ljubice?

Zdravník. Jaz jo poznam. Oj, tú so baš iste ovére, katere branijo, da se njega bolezen — more biti nigdar ne ozdrávi. Pomislite mojo zadrego, gospod grof. Vi ste me počastili sè svojim zaupanjem, izbrali ste me svojemu sinu zdravníka. Spoznal sem v njem mladega možá, kateri si je poleg vse dušne tožnosti vedel ohraniti dostojnost krepósti in velikodušnosti, katerega — da hčem sanjati o pravi sreči — bi si žélel prijatelja. Vidim, kakó trpí, pomagam naj mu, in — ne smém, če bi tudi bilo mogoče.

Grof. Ne sméte? Čudno je to!

Zdravnik. Zaljubljen je — v mojo nevesto.

Grof. O moj Bog! (Omahne globoko vžaljen na stol. — Stanka.)

Zdravnik (préd-se). Začenja se dobro! — Gospod grof! če tudi mi nij môči pomagati, slušajte vsaj tešila!

Grof. Téšijo se ženske in otroci. Zahvaljujem se Vam. Vaše prorokovanje slôve: smrt ali blaznost. O čem bi me radi téšili?

Zdravnik. Morebiti — —

Grof. Oj, Vi in Vaš „morebiti“! Kaj hče ta uboga besédica, ko se lahko zaigra sreča dveh srdec? Povedati Vam moram, da Vaš „morebiti“ nikakor ne kaže dobrega, sočutnega, a še manj blazega srcá. Morebiti umrêva oba sè sinom; morebiti se obema zmêde v glavi; morebiti le jednemu. Znete li še kater drug „morebiti“?

Zdravnik. Morebiti se mu še pomaga! Čuli ste, kakó visoko čislam mladega moža, kakó želím biti vreden njegovega prijateljstva.

Grof (po premolki). Oh, res! Prijateljstvo! — Nekdaj so pač živeli velikodušni ljudjé, katerim nij bila pretežka nobena žrtev, kadar je bilo trebé rešiti prijatelju življenje. A sedaj, kde so takšni junaci?

Zdravnik. Ljudje so vedno še, kar se stvorí iz njih. Tudi novi čas lahko pokaže vzore junaške požrtvovalnosti.

Grof (pozorno). Prijatelj dragi, ne vém — povéдите mi vender, ste li Vi prijatelj življenja na kmetih?

Zdravnik. Ves zaljubljen sem vánje.

Grof. Imate li kako gradščíno?

Zdravnik. Nimam.

Grof. Oj, jaz imam dvé uri od tú gradič. Da bi ga le videli! Polje in šuma mi donašata leto in dan najmanj štiri tisóč goljdinarjev. In iz gradiča, kakó lepó se vidi vkrog! Konji, govéda, ovce, lòv, ríbniki, vrtili, mlini, s kratka: vse je poleg. Zaklinjam se Vam, najlepša moja gradščína je ta.

Zdravnik. Tam bi se živeló!

Grof. Izborna biblijoteka je tudi tamkaj, in v nji najnovejše prirodoznanske knjige, vkrog razprostrana plantaža, kder vidite samih tujih rastlín.

Zdravnik (nasmihajóč se). Kosmata kapa! to bi bil paradiž vmirovljenemu zdravniku!

Grof. Mislite? — Gotovo! — Toda — (Nekako v zadrégi hodi vkrog.) — Kaj sem htel

rêči? — Menim, prijatelj dragi, Vi niste dosta mlajši od mene!

Zdravnik. Štirideset let.

Grof. Šest let razločka. To je toli kakor nič.
— In — saj imate Vi — nevesto?

Zdravnik. Baš ona je moje bogastvo.

Grof. Res? — Oj, ljubi Bog! — Je li mlada?

Zdravnik. Dvajset let ima.

Grof. Dvajset in štirideset! Vender, to nič ne dé. Ali je lepa?

Zdravnik. Še prelepa. Vsaj za Vašega sina.

Grof. Žal! Žal! — Povédite mi vender — ste li zeló — zaljubljeni?

Zdravnik. V mojih letih se ljubi brez vse zaljubljenosti.

Grof. Izvrstno! (Objame ga.) — Toda — nij li res, prijatelj moj — trudapolno je življenje zdravnikovo? Noč in dan nima mirú, često slaba plača, obrekovanje, sitnosti — —

Zdravnik. Prav pravite, mnogo neprijetnostij je užiti. Tudi hrepením, ne po lenôbi, nego, da si počijem.

Grof. Izvrstno! (Objame ga zopet.) Oj, pôkoj je res nad vse drag! — Zató je moj gradič prav kakor nalašč za Vas. — Ga li želíte?

Zdravník. Kakó, gospod grof? — Za kaj?

Grof. Za — — Ne, povedati Vam tega ne morem. (Pade na stol. — Stanka.)

Zdravník. Morebiti za mojo nevesto?

Grof (zakrije si lice z obema rokáma).

Zdravník. Oj, uže davno sem Vas razumel, gospod grof! — Za svojo nevesto dobodem gradič! Kakó to, da nas velikaši in bogatci vedno tipljejo za našo samoprídnost! Nikakor ne, gospod grof, za Vaš gradič ne dam svoje neveste! Toda če rešim s tem življenje blazega Vašega sina, stvorím rad, česar želíte, ako bi le bila samó volja moja.

Grof (poskóči k višku). Čegóva pa je, čegóva?

Zdravník. Njé.

Grof. Ali smém?

Zdravník. Kaj?

Grof. Prositi dekléta za svojega sinú? Smém li?

Zdravník. Stvoríte, kar Vam drago in môči. Ako obljubi rokó mojemu bolníku, odpovém se. Zdravníku je dolžnost pomagati!

Gro f. Zlati mož! Rešitelj! Hej! (Pozôve v sôbo, iz katere takoj pride sluga.) Moj klobúk! Naprézi, pêlji!

Z d r a v n í k. Številka pet, mestni trg! (Sluga oride.)

Gro f. Oj, srečni prijatelj moj! Celó kaži-pot! A če se posreči, če se posreči! Gospod doktor, hôti ali ne, najbogatejši mož mi imate biti v naši dežêli, kakor ste najplemenitejši! (Otide.)

Sedmi prizor.

Zdravník (sam).

Žâl, gospod grof, kà se trudite takó brez-uspešno; a trebé je bilo. Spoznati Vam je naj-prej, da se je lahko odpovedati nevesti, ako člo-vek sam potem pride na mehke blazíne. — More-biti misli, da stvorí kaj takšnega le kakšen doktor, a ne grof! Počakajmo! Sedaj mi je završiti najtežji del svojega naloga! (Stopi proti durim in migne slugi.) Želím imeti čast, da govorím z gro-fíco nevesto. (Sluga otide.) Misliti mi je vender

le malo na uvod! (Hodi gôri in dolu.) Hm, to pride samó ob sebi! —

Osmi prizor.

Zdravnik. Nevesta grofova.

Zdravnik. Kaj? Samí, grofica milostiva?

Nevesta. Vi želite govoriti z menoj, gospod, in tega želim tudi jaz.

Zdravnik. Vaš sluga!

Nevesta. Kaj počenja grof? Kaj mislite o njem? Povédite mi odkritosrčno.

Zdravnik. Njega bolezen je hujša, nego li se misli. Ako se ne obrne grofu na boljše, zvéne, kakor cvetlice na ženskih prsih; vkrog cvetlic kipí življenje, toda njih pretrganega vlakna ne oživí nikak krepčajóč díh!

Nevesta. To je poetično, gospod doktor!

Zdravnik. Res, milostiva grofica! Tudi bolezen je nekako poetična. — Toda govorímo zdravníški! Ako mladi, izvrstni mož živí še v bodoče, kakor sedaj, umrè počasi za sušico. Pogledite le njega vpadene oči, njega — —

Nevesta. Res! Žàl, kà je res, vidim. A strašný je! — Kaj menite, kaj je vzrok tej čudni izpremambi?

Zdravník. Baš zató sem si žêlel milosti, govoríti z Vami.

Nevesta. Z manoj?

Zdravník. Z Vami. Nikakor nij dvojbe, da kakšna tajna, burna strast za katero koli si bodi gospodično (nevesta nekoliko osupne), grofíča razjéda. V tacih slučajih vidijo ženske ostreje, nego li véšč zdravník. Povédite mi vender, milostiva grofíca — za dragega bolníka voljo — mi li ne morete o tem pomoči, njemu na korist, s kako besedo?

Nevesta. Jaz? — Saj nisem njega prijateljica! In zapazila nisem nigdar kacega posebnega zanimanja za katero gospodičín, ki prihajejo k nam.

Zdravník. Čudno! — In vender ljubi!

Nevesta. A kaj molčí? Nobena prosta sêstra mojega spôla bi ne bila nevoljna, ako jej takšen moř odkrije svoje srcé.

Zdravník. Prav tú je zádrga! On ljubi, kder je uže prepôzno.

Nevesta. Oh! — To je hudó! (Ginena.)

Zdravník. Izbrano deklè.

Nevesta. Oj — ubogi grofič! (Še bolj ginena.)

Zdravnik. Nevesto.

Nevesta. Ojoj! (Silno ginena.)

Zdravnik. On ljubi — Vas!

Nevesta. Mene? — (Omahne na stol.)

Zdravnik. Grofica, Vam je slábo! (Na lehkó jo prime za róko, in skrivno potiplje žílo.)
Ta žíla priča še glasnejše!

Nevesta (borèč se svojim čujstvom). Nikakor ne! Ne bójte se, da omedlím. A povém Vam, da mi nesreča grofičeva — Povédite mi po pravici, Vam je li odkril svojo strast?

Zdravnik. Njega srcé mi jo je odkrilo.

Nevesta. Ne usta njegova. Nu, dobro ga poznam. Tisóčkrat bi rajši umrl, nego izdal čujstvo, katero bi kalilo njega očeta mir. — — In sedaj, gospod, kaj Vam koristi Vaše odkritje?

Zdravnik. Katero mislite?

Nevesta. Da grofič ljubi mene?

Zdravnik. To mi toli ne koristi, nego li najnovejše, da Vi ljubite grofiča.

Nevesta. Kaj? — Strah in grôza! — Veste li, gospod, da je tú razlika mej mólkom

in odkrítjem tólika, kolikoršna mej krepóstjo in pregreho?

Zdravník. Ne še, grofíca. Vi doslé niste omoženi. Ho! kakšen čuden pójem o krepósti in pregrehi! Ljubezen veljá sinu, in vender se poročíti z očetom, mislé, da molk in borba z notranjim čujstvom vse poravná! Videti umirajóčega mladega možá, spoštovati in srčno ljubiti ga, a namesto, da bi se rešil, pehati ga z navidežno krepóstjo v grob! Je li to krepóst? Ne! Trém ljudem tú pretí pogín zaradi napačne mehkosrčnosti, in to moram jaz zabraniti.

Nevesta. Oj, gospod, kaj delate z manoj? — Pótovanje po poroki — čas — pamet in dolžnost — to bi bilo zasuknilo vso stvar na dobro! Toda Vi, gospod, bi tú spravili trí ljudi skôraj v nesrečo!

Zdravník. Bogú in prirodi se odgovorím za to! — — Jasno Vam je, milostiva grofíca, ta stvar se ima vsa obrniti. S kratka: Vi morate vzeti grofíča.

Nevesta. Ste li zblaznéli? — Jaz naj bi nehvaležna bila možu, ki je mene, siroto, izbral iz obílice deklét, ter me obsípal z dobrótami?

Zdravník. Prazne besede! To mu vrnete z gospodínjstvom, prijáznijo, postrežnostjo v sta-

rosti! Toda Vam še nij znano, da so očka grof
uže precej pripravljeni, prepustiti nevesto komu
druzemu?

Nevesta. Kaj pravite?

Zdravnik. Jaz Vam povem, da se Vašemu
raz-ženihiu zdí možno in za neko gotovo ceno
celó lehko, da se na korist koga družega popol-
nem odpové izbrani svoji nevesti!

Nevesta. Nemogoče!

Zdravnik. Ne le mogoče, nego také gotovo, da
se je ves čas najinega pogovora pripravljaj na svojo
odpoved.

Nevesta. Jaz ne umem ni jedne besede!

Zdravnik. Da ga omeščám, natvézel sem
mu, kà je njega sin zaljubljen v mojo nevesto,
in sedaj je pri nji, da bi jo preslepáril.

Nevesta. In če se mu posreči?

Zdravnik. Ohó, lepa grofica! Vi zatorej
le tudi mislite, da je mogoče zamenjati jednega
ženiha za družega?

Nevesta. Oj, prosim! Takó ste me zbé-
gali, da se sama — —

Zdravnik. Res, umejem! — Kadar pride
nazaj, pošljem ga k Vam, da po pravílih bojne

službe, katerih se sedaj uči, stopi sovražniku pred oči. Nekoliko upórnosti smo uže vajeni; toda zapomnite si, ako se bodeite prezeló braníli, pomagam Vašemu protivniku!

Nevesta. Ne pomislite li, gospod, da se lahko uniči Vaš načrt nam vsem na kvaro?

Zdravník. Ne, res, na tó nisem še mislil.

Nevesta. Na kaj ste opírali svojo nádejo pri tem drznem podjetji?

Zdravník. Najprej na grofíčevo in Vašo žílo.

Nevesta. Dobro poróštvo!

Zdravník. Boljše, nego li neresnična krepóst in pozlačêno licemérstvo! Toda čul sem vóz! Idite, milostiva grofíca, in držite se trdno! Grof prihaja.

Nevesta. Sveta nebesa! Gotovo bode poznal, da ste Vi meni pravili — sama ne vém, kaj! — (Otide.)

Deveti prizor.

Grof. Zdravnik.

Grof (obstojí pri vhodi in pomembno pogleda nevesto, ki ga je zvonaj srečala. Takó isto pogleda zdravníka). Ne znam, kaj bi mislil, gospod doktor! Povedali so mi, da je moj sin po pogovori z Vami nemirnejši, tožnejši in čemernejši, nego li je bil prejšnji čas, in baš sedaj sem srečal svojo nevesto, ki je prišla vsa preplašena od Vas. Kaj to pomenja?

Zdravník (zeló nevoljen). Da je vse bolnó v tej hiši! Z ónima dvema smo uže gotovi, sedaj — žal mi je, gospod grof — sedaj pridete na vrsto Vi.

Grof. Jaz?

Zdravník. Vi. Toda kakó je bilo? Ste li kaj opravili?

Grof (nevoljen). Oj, Vaša nevesta! To je tiger v angeljski podobi!

Zdravník. Lepo hvalo, za tigra in angelja. A mislite si, gospod grof, v kakšnih kléščah sem! Zblaznèl bi, sramoval se, obupal!

Grof. Kaj li je to zopet?

Zdravník. Takšna budalost se mi nij še pripétila, kar živím! — Vaš gospod sin nikakor nij zaljubljen v mojo nevesto.

Grof. Nij?

Zdravník. Ne; v Vašo je.

Grof. V mojo?

Zdravník. Takó je, in kakor sem dejal, na smrt!

Grof (vzburjen). Nu, ako mora kdo umréti, umri, kogar izbêre smrt — jaz se ožénim! (Kloni se zdravniku in otide.)

Zdravník (se tudi kloni). Jaz tudi! Jaz tudi! (Otide z njim.) Kaj nas brigajo smrti željni ljudjé?

Grof (obstojí pri vratih). — Morete li pred Bogom potvrditi, kar ste rêkli?

Zdravník. Da nas smrti željni ljudjé ne brigajo? Ne, gospod grof, to sem rekel kar takó. Kdo bi takó barbarski mislil o mladem moži, kateri —

Grof. Tega nisem menil. Jaz vprašujem, ako morete pred Bogom potvrditi, in na svojo poštenost, da je moj sin v — v —

Zdravnik. V Vašo nevesto zaljubljen. Lehkó potrdim.

Grof. Bi li ne bila zopet morebiti kaka zmota?

Zdravnik. Ne.

Grof. Jaz nesrečnik! (Hodi pobít vkrog.) — Ne mislite li, da bi ozdrávila čas in podnebje?

Zdravnik. Prosjáku pravimo: Bog ti pomózi! in to je boljši napótek, nego li vzduh in poštni konji.

Grof. Vražji doktor Vi! —

Zdravnik (posnemlje grofa iz šestega prizora). „Nekdaj so pač živeli velikodušni ljudjé, katerim nij bila pretežka nobena žrtev, kadar je bilo trebé rešiti prijatelju življenje. A sedaj, kde so takšni junaci?“

Grof (pomišljujóč, stvorí nekoliko korakov, in potem stopi krepkó pred zdravnika). Evo jednega!

Zdravnik. To sem znal. Ali bi bil htel grofa osramotiti zdravnik?

Grof. Toda — ljubi Bog! — kakó dopovémo stvar grofici?

Zdravnik. To imate stvoriti Vi!

Grof. Zopet ljubó naročilo! Le pazite, stvorila bode, kakor — Vaša nevesta!

Jednajsti prizor.

Nevesta. Grof.

Grof. Gospodična grofica!

Nevesta. Gospod grof!

Grof. To je — čudovit — dogodek —

Nevesta. Res, gotovo čudovit. — Veste li Vi — vse?

Grof. Žàl! Glavno stvar —

Nevesta. Tudi to, kar je bilo tú takó globoko in za večno skritega — in bi brez izdajskega doktorja —

Grof. Vém — dobri ste mi bili; a prosim Vas — ne greníte mi ločitve še bolj.

Nevesta. Kakó li Vam ta ločitev more biti grenka? Ako bi tudi doktorju ne bili mogli verjeti, kar Vam je pravil o tajnih čujstvih mojega srcá — uže zaradi sumnje bi z Vami ne bila mogla iti pred altar.

Grof. Popolnem, ljuba grofica, Vas ne umejem! (Gré na jedno stran sôbe in rêče sam sebi:) Hm! tú so se godile stvari, o katerih še jaz ne vém!

Nevesta (gré na drugo stran sôbe). Ha! Doktor je moja ljubezen zamolčal! Ta stvar ne smé priti mej ljúdi!

Dvanajsti prizor.

Zdravník pride sè sinom, za róko ga držeč, tik do srednjih vrát, ter mu pokaže grofa in grofico, stojéca vsak sebi.

Zdravník (gredóč). Vsega je konec, vsega!
Sin (začuden). Zlati oče!

Grof (hitro obrnívši se proti njemu). Kedaj odpótuješ?

Sin. Takoj.

Grof (osorno). Stvóri mi ljubáv in vzemi grofico soboj. Midva nisva drug za družega!

Sin (kakor zgoraj). Grofíca!

Nevesta (z mrzlo vdanostjo). Čuli ste in meni mora biti po volji.

Grof, Ná! (Vêde nevesto k sinu.) Vzêmi jo soboj! Pótovajta srečno v življenji! Blagoslavljam vaji! V sreči in nesreči imata zavétje pri svojem ôči! (Otide, toda obstojí v ozadji sôbe, sočutno gledajóč sina in nevesto.)

Zdravník (prime obá za róko, in njima tiplje žílo). Tik, tak, tik, tak, takó j e d n a k o , b i j e t i , k a k o r d a s t a u č e n i ! Č e s t i t a m ! (Skléne obema róci skupaj; ugledavši grofa, pridruži se mu kakor govorèč).

Sin (prej nekako razgrét mirno stojèč, ker misli da je sam z nevesto, poklekne na jedno koleno in jej poljubi rokó). Živím!

N e v e s t a (nagne se k njemu na objem). Záme?

G r o f (se zopet tiho priplazi sè zdravníkom). Záme tudi malo in za našega doktorja Fausta! (Mlada človeka, iznenádejana, hčete planiti vsak sebi, a grof in zdravník njima prijaznívo zabranita.) Kakó sta se vstrašila, zaljubljenca! Sedaj tekar umejem vse! V kazen se nimata premekniti, da vaji vidijo vsi moji ljudjé! Ole! vsi noter! — (Nekateri sluge v livrêjah in v navadni obleki privró na oder in obstanejo v ozadji.) Glédite, ljudjé, to je nevesta! (Poljubi jo in skloni k víšku.) To je ženih! (Takó isto.) To je moj prijatelj in domači zdravník! (Poljubi ga.) — In jaz — jaz sem stari! (Nevesta, sin in zdravník ga hvaležni obstópijo.) Idite! Povédite, kaj ste videli! Pripravite pražnjo livrêjo! Jutri imamo ženitovánje! —

(Konec.)